Sång öfver Esaias Tegnér

Bokutgåva

Texten ingår i *Svenska Akademiens Handlingar Ifrån År 1796. Femtioåttonde delen*, s. 87–107. Kongl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner, Stockholm 1883.

SÅNG ÖFVER ESAIAS TEGNÉR.

1.
Svea.

Det var gryning. Bleka stjernor syntes än i morgontimman,
Rundt om vattendragen bredde, bäfvande, sin slöja dimman,
All naturen stod i väntan, nordiskt sträng och allvarsam,
Några stångjernslass från Rämen körde öfver vägen fram.

Mannen vid den ena foran gaf åt hästen slaka tömmar,
Skred vid kärrans sida stilla och försänkt i ljusa drömmar,
Och när solen gick ur töcknen, klarnande allt mer och mer,
Log han sjelf ett soligt löje. Och den mannen var Tegnér.

Armod var hans rika andes fadersarf och barnaöde,
Men hans hjerta sökte tidigt hugnad hos de store döde,
Lyssnande på harpotoners ljud från Ossians vålnadsverld
Eller svingande vid Troja hjelmbusksmyckad Hektors svärd.

Nu från Lund på gästning kom han än till Vermlands skog och branter,
För en tid professorn lemnat sina kära folianter,
Gläds att dela folkets mödor, gläds att lefva bergslagslif,
Och i dag med några vänner kör han jern till tidsfördrif.

Och de vandra hela dagen, uppför höjder, ge-

nom dalar,
Höra forsens larm och bruset djupt ur skogens pelarsalar,
Skåda aftonrodnan glöda mellan mörka granars träd,
Medan tätt, ur fjerran smedjor, hamrar dåna öfver städ.

Qvällen kommer, norrskensflammor öfver himlarymden jaga
Och högtidlig står naturen som en djup, oändlig saga,
Månen öfver skogen blickar med en dager hvit och kall,
Och från stångjernslassen klingar smidda stängernas metall.

Men hos skalden rörs af tankar nu en ny, oändlig kedja,
Denna dag ett sångarsinne flammat som en vapensmedja,
Och en själ, som länge bidat, fann i dag sitt sökta mål,
Smältan formats har på härden till en dikt af jern och stål.

Ty i dag bland djerfva klyftor, under sus af höga furen
Föds en sång, som heter Svea, föds i nordiska naturen,
Dristig såsom den och enkel, hög som den och allvarsam,
Och i dag i Svenska dikten blomma nya vårar fram.

Sångens barn fick faddergåfvor, vardt af vänner ej förgätet,
Forsen gaf sin friska klarhet, norrskenshimlen majestätet,
Allvar gaf den djupa skogen, sagofärg den mörka tjärn,
Vermland gaf sin rika skönhet, Rämen gaf sitt bästa jern.

Till den sången ej linnéan lemnat dofter från sin tufva,
Ty det väldiga, det starka trifves der och ej det ljufva,
Vallsång ej, men kämpaqväde, den af hjeltelynne är,
Och violen ej, men furen sprider ut sin ånga der.

Fosterlandet stått i väntan. Denna dagens morgontimma
Bröt sig diktens sol sin bana genom länge lägrad dimma,
Och förr'n qvällen var till ända, forna formers välde flytt:
Si, det gamla är förgånget, allt skall varda ungt och nytt!

Stolt alexandrinen skrider, men ej mer i hofmanskläder,
Kommer ej med ambravindar, men i blåst och nordanväder,
Tills att sist den genombrytes, likt den smak, hvars barn den var,
Och i nya, djerfva rytmer sången brusar underbar.

Och vår höga hjeltemoder, som af sår sig mattad kände
Och med skölden söndersplittrad nyss ur striden återvände,
Tyckte af en ynglings lyra stillas en omätlig sorg
Och af sångens trolldom muras nu ett andligt Sveaborg.

2.
Diktens sommar. Frithiofs saga.

Hvad stort skall danas ej i luften hänger
Förutan samband med hvad fordom var,
Nej, djupa rötter det i jorden tränger
Och saft och märg från tusen punkter drar,
Och många skilda källor flyta samman
I denna flod, som ej är andra lik,
Och skilda lågor smälta hop i flamman
Af denna dikt på ljus och klarhet rik.
En verld af toner bäfvar i hans lyra,
Men af dem alla ljuda klarast fyra.

Behagfullt fin och skälmsk den ena klingar
Och var ett arf ur Gustafs sångarkrets,
Der skämtet hade gadd ej blott, men vingar,
Och epigrammet blomsterlindad spets,
Der ock den vise lånte flärdens hållning
För att ej trumpen synas eller tvär,
Och sången, barn af vår naturs förtrollning,
I qvickhetsskola sattes hos Voltaire,
Men gömde qvar ändå, fast skolad mycket,
Det djupa, ömma, fosterländska tycket.

Den andra tonen kom ur Brages harpa
Och ljöd om bragd och bragdens segerpris,
Om sköldars dån, om spjut och klingor skarpa
Och om din fägring, höga Vanadis!
Den tonen manar fram kring hjeltars kummel
I vinternatten stjernbeströdd och kall
De höga nornors ting, valkyriors tummel
Och Vigrids slätt och gudaverldens fall.
Å nyo läslig vardt en forntids runa,
När fram i seklets morgon steg *Iduna.*

Men underbar den tredje tonen kallar
En här af bundna andar ur sitt tvång,
Ett inre känslohaf, som rörs och svallar
Och fick sin tolk till slut i Byrons sång,
En romantik, men ej i dimmor sluten,
Ej dunklets grubbeltyngda poesi,
Men trotsigt djerf, af blixtars glans begjuten,
Titaniskt stark och äfventyrligt fri,
Ett lejon, ristande den unga manen,
En storm, som dristig sopar oceanen.

Men stormen stillas, allt dess hot går under,
När fjerde tonen öfver strängen far.
Den trollar fram Olympias lagerlunder,
Kastalias källa, Delphis gudasvar,
En dikt, som tidehvarfvens mönster blifver,
En konst af fägring full och full af mått,
»En skog af gudastoder och oliver»,
Ett Joniskt haf i purpurfärg och blått,
Ett menskligt skönhetslif, af ljus förklaradt
Och hos Homer, hos Sofokles bevaradt.

Så enades de skilda vattendragen
I denna strida, fosterländska elf,
Som, silfverskummig, trädde fram i dagen
Med eget flöde och förblef sig sjelf,
Oändligt klar, men mycket djup tillika –
O, sällan klarhet enas vill med djup! –
Omkring dess stränder grönska lundar rika
Och malmuppfylda klippor stå på stup.
Kristalliskt ren, den utför hällen forsar
Och i sitt lopp hvar klok beräkning korsar.

Det var hans dikts, hans lefnads sommarstunder,
Han *Elden* sjöng – »Allfaders spegel brann» –,
Sjöng *Asatiden*, som i blod gick under,
Och *Carl* den unge, lyckans öfverman;
Han sjöng om resan till den norra polen,
Om nordens stjernbelysta vinternatt;

Pindariskt stor, han qvad en sång om *Solen*,
Som tusen verldar till vasaller satt,
Hans nyårssång mot vantron spände bågen,
Och full af visdom ljudar *Epilogen.*

Så ljuf som vestans sus vid blomsterstranden,
Idyllen nalkas i den unga vår
Och böjer, kristnad, knä vid altarranden,
Ett stilla *nattvardsbarn* med gyllne hår.
Men nyckfullt skön, med drag romantiskt fria,
Romansen går, i blått och kyller klädd,
Och diktar kärlekssången om Maria,
Som satt vid sårade drabantens bädd,
Och sist, att Sverige, att en verld betaga,
Steg färdig fram, fulländad, *Frithiofs saga.*

Det var ej blott det strålande, det klara –
En nordisk vinterdag med sol på snön –
Ej hjeltelynnets lek med död och fara –
Ett vikingskepp, som dansar öfver sjön –
Det var ej blott den konst, som sammansmälte
Den gråa forntids med en nutids drag
Och gaf en mensklig bild åt sagans hjelte
Och Ingeborg ett evigt ungt behag –
Det var ej detta blott, som grep vårt sinne,
Nej, i hans dikt bor något högre inne.

Det är en kraft, som luttras förr'n den vinner,
Om hvilken skalden skref sin skönsta sång,
En själ i storm, som sist försoning finner
Och renad går ur lifvets berserksgång.
Hur högt sig hjeltevredens böljor torna,
Försakelsen dock jemnar upprörd våg,
Och han, som svärdet rigtat mot sin Norna,
Förliks med Nornan i sin egen håg,
Han bygger åter Balders boning färdig
Och är först nu sitt hjertas drottning värdig.

O ursprungsljud, som för vårt öra spela
Hvad koren sjöng i Hellas' sorgespel:
Den kraft, som lös sig rifvit från det hela,
Skall föras åter dit, att sjelf bli hel!
Om rof och holmgång talar Björn förgäfves,
Förgäfves kolsvart fogel sjunger svek,
Af högre känslor hjeltehjertat häfves,
Som ej för faran, men för pligten vek
Och vet, att kärlek rätt till allt ej lemnar,
Och vet en inre lag, som skulden hämnar.

Och Ingeborg! Fast djupa qvalen trycka,
Fast ej »på rosor» smärtans offer står,

Kung Beles dotter »stjäl ej lifvets lycka»,
Ur »ödets skeppsbrott» äran räddad går.
Knappt fins en dikt, som har en högre mening,
Knappt någon bild mer sträng och skön jag vet:
För själens lycka kräfves själens rening
Och pröfning heter lifvets hemlighet,
Mot höge gudar äro menskor svaga,
Och Frithiofs saga är vårt slägtes saga.

I nordens qvinnor, hvita liljor viren
Kring denna bild af höghet och behag!
I nordens qvinnor, varmt och tacksamt firen
Den store sångarns sköna minnesdag!
Om rättens altar man till marken fäller
Och hånar undergifvenhetens sorg,
Om hjertats bud mot pligtens bud man ställer,
Till er vi vädja och till Ingeborg.
Er sak den höge skalden fört som ingen:
I nordens qvinnor, hvita liljor bringen!

Den sången vida flög. Ellida plöjde
Ett verldshafs böljor, stark var jublets ton;
Olympiskt hög, till bifall hjessan böjde
Den åldrige på Weimars sångartron.
Men nästan oberörd af glans och rykte
Och ystert sorglös Frithiofssångarn stod;
Ej sångens *pris*, dess *fröjd* en vinst han tyckte,
Ej dagens lof, men hjertats ljusa mod,
Och nya bilder fantasien födde,
Den store slösarn perlor kring sig strödde.

En qvickhet, sprittande och född med stunden,
Sin lek nu lekte, ursprungsfrisk och glad;
Den kom som plötslig glimt på kornblå sunden,
Som solens glitter öfver björkars blad,
Men djupt och rikt förblef hans inre väsen,
En skatt låg gömd i skimmerpräktigt skrin.
Ack, invid Alpens fötter grönska gräsen
Och drufvan glöder med sitt muntra vin,
Men snöig topp den lyfter högt ur skogen
Och eger morgonrodnan till förtrogen.

Och idel segersälla toner klinga
I denna rymd, der knappt ett strömoln far,
De ljuda: »skaldens sorger äro inga
Och sångens himmel strålar evigt klar»,
En ung Apollo diktens lyra strängar,
Förklarad verklighet hans dikt oss ger,
I solig fägring bada fält och ängar,
Blott fröjd och styrka, hvart vårt öga ser!
Hvar blomma ler af daggens diamanter,

Han stod på höjden af sin lefnads branter.

3.

Höst.

Han stod på höjden af sin lefnads branter,
Och hemlig sorg steg upp från Stygens strand
Med verldsförakt och leda som drabanter
Och rörde bröst och tinning med sin hand.
Den stolta Alpen, drufvokrönt vid randen,
En krater bar, der eld-demonen bor,
Som, länge fjettrad, börjar skaka banden,
Af qval förtärs den rike sångaranden
Ån i sin smärta älskansvärd och stor.

Ack, ofta skaldens rika hjerta känner
Hvar storm, som färden öfver folken styr,
Hvar tidens ångest djupt hans sinne bränner
Han är dess tolk och ofta dess martyr.
Och ej blott *tidens* tusen bilder famla
Inför hans spanande, hans häpna syn,
Den bottenlösa *evighetens* gamla
Och helga frågor i hans själ sig samla,
Och full af trånad ser han då mot skyn.

Väl väfver menskans fria vilja väfven
Af lifvets skick, af hvarje handlings gång,
Men röjs ej der Nödvändigheten äfven?
Der *frihet* finnes, finnes der det *tvång?*
Och ständigt kämpa Tro och Tanke striden,
Skall ingen, ingen mellan dem slå bro?
Min korta lefnadsdag är snart förliden,
Och jemt jag söker, aldrig finner friden,
Ock tro jag ville, men jag kan ej tro.

Den grymma lag jag bär i mina lemmar
Bekämpar ständigt lagen i min håg.
Skall ingen lösa stoftets hårda remmar?
Jag längtar flykta öfver dödens våg.
Jag blott med såll, som Danaiden, öser,
Jag, likt Promethevs, slits af plågans gam.
O lifvets Sfinx, jag ej din gåta löser,
Och under hemligt leende du klöser
Min barm till blods med lyftad lejonram.

Hur enahanda årets tider skrida!
På vintern vår, på sommar följer höst,
En lott är gifven, den att ständigt lida,
Oändlig längtan i ett ändligt bröst!
»All lifskraft dog i mitt förfrusna sinne»,
Det mod försvann, som gjort mig glad och fri,
Mitt inre stelnar, glädjen är ett minne,

Och intet hjerta har jag mer härinne,
»En urna blott med lifvets aska i».

Och fosterlandet, all min fröjd, min ära,
Hvad larm, hvad käbbel der mitt öra når!
»Man splittra vill, upplösa, sönderskära», – –
»Det usla frodar sig, det härliga förgår».
Så klagar skalden, harmens ådra sväller
I själ, som hösten isar med sin köld.
För honom hopens gunst så föga gäller,
Och vid Carl Johans tron han stolt sig ställer
Och värnar Äran med sin fria sköld.

Hvad sorgsna ljud, som smälta menskohjertan,
Nu klinga stundom bland de gula trän!
»Hur trolös glädjen, huru trofast smärtan!» –
Hur »liknöjdt ögat ser mot grafven hän!» –
Hör, hvad han hviskar i en moders öra,
Hvars dotter skördats re'n i vårens stund:
»*Hon dog som ung. Hvad bättre kan man göra?*»
Vårt öga skyms af bitter gråt, vi höra
En suck, en snyftning ur ett hjertas grund.

Hvad var det då, som väckte dessa plågor?
Hvad plötslig frost på gyllne fälten steg?
Var tyst och stilla! Hejda dina frågor
Och mins att sångarn smärtans rot förteg!
Men vill du ana gåtan af hans öde,
Ett ädelt hjertas vemodsdjupa sorg,
Så läs den ljufva sången om »*Den döde*»
Och se, att ren och hög, hur bröstet blöde,
Är han, som fordom sjöng om Ingeborg!

Det fins ett qval, som ingen kan förråda,
En sorg, som jemt sin täta slöja bär
Och som »*Orion*», ingen mer, får skåda.
Den i sitt väsen skär och helig är.
Hvad mer, om något vågadt »infall» ilar
Från en af smärtans darrning vidrörd mund?
Hvad mer, om sjelfsvåld rigtar löjets pilar?
Kanhända så den oro, som ej hvilar,
Vill skalden söfva för en flygtig stund.

Men diktens mö var än sin gunstling trogen
Och kom ibland med djup, osäglig tröst,
Den ädla konstens guldfrukt hänger mogen
I park, hvars kronor susa re'n om höst.
Med härlig sång, med toner visdomsrika
Han lagerns krans åt Oehlenschläger gaf,
Men talte veka, sorgsna ord tillika
Om »hoppets öar», hvilka ständigt vika

Och ankra först invid en stilla graf.

Det femtiåra minnets stund var slagen,
Vår ädla högtids ärofulla stund;
Då kom hans sång att återlifva dragen
Af konung Gustafs sköna sångförbund,
Hvar bild står fram i evighetens dager,
I Parisk marmor återgifs hvar min,
Hvar stor förtjenst får här sin friska lager,
Och i vårt samfund strålar evigt fager
Den qväll, då dikten lästes af Wallin.

En skönhetsverld, å nyo hitbesvuren,
Sig sänker, lätt och frisk, ur Elysén,
Hvart enda drag är hemtadt ur naturen
Och glänser dock i ett förklaradt sken.
Se, detta stämplar konstens störste söner –
Han sjelf det skref i dikten till en vän –
Att i en jordisk bild man himlen röner
Och att »odödligheten pannan kröner»,
Om också »foten rör vid stoftet än».

Från festens stund knappt fyra år förrunno
Till dess att smärtan sångarns själ betvang
Och öfver tröskeln ångstens furier hunno,
Och denna ljusa stjerna söndersprang.
I skaldens bröst en verld sig sammantränger,
Ett jetteträd i jordisk urnas mått,
Det spirar upp, af blommor fullt det hänger,
Den Grekiskt sköna urnan sist det spränger –
Så var Tegnérs och så var Tassos lott!

Dock – ej i mörker slöt hans rika sagas,
Hans hjeltelefnads väldiga bedrift!
Hans ande klarnar, det i rymden dagas,
Och frid, ej qval skall stå vid skaldens grift.
Men förr’n sitt ödes sista bud han fyller,
En vänlig bild hans inre öga ser,
Ett stilla ljus hans lefnads qväll förgyller,
En ädel dikt, en perla bland idyller
Han i sin *Kronbrud* än åt Sverige ger.

Kring bröllopslaget går den fylda kannan,
En Carolin det drifna locket bär,
Och bispen kysser nyvigd brud på pannan –
För Vexiöbispen sådant lofligt är.
Ett kärnfullt odalfolk, som idogt sträfvar,
I dag till munter fest sig samlat har,
Kring ättehögen bröllopsdansen sväfvar,
Och när på insjön qvällens månsken bäfvar
Igenom hjertat Kellgrens minne far.

Och Vexiös biskop, främst på brudkalaset,
Vid gamla ekens mossbelupna stam
Nu lyfter stolt det Gustavianska glaset
Och manar Kellgrens höga skugga fram.
Den tömda bägarn han i luften slänger,
På ekens gren den stannar då sin färd,
I kronans skymning dallrande den svänger: –
Så hyllar än, när aftonskuggan hänger
Kring skaldens rymd, han Gustafs sångarverld.

Det var hans sista verk. Nu stupar dagen,
Och tidens qval och tidens fröjder dö,
Och närmre, närmre tränga böljeslagen
Af evighetens underbara sjö.
Den sista natten sänks kring skaldens kammar,
Men se, hvad norrsken darra genom den!
Är han på nytt bland Rämens furustammar,
Och hägrar »Svea» i det ljus som flammar?
Har åldern flytt och är han ung igen?

Ja, han är ung igen. Af norrskensstrimmor
Han lyses hem till evig ungdoms strand;
Ej Svea hägrar genom dödens dimmor,
Men alla andars helga fosterland.
Den »trötte vandrarn» himlens stjernor kalla,
Och »tidens hittebarn» från skolans tvång
Får till sin Faders rika hjerta falla,
Till hafvets sköt får strida »Floden» svalla
Och skalden sjunga *solens* nya sång[1].

4.
Under vandringen.

Nu skrider snart århundradet mot sitt slut
Och sparsamt hörs bland skuggorna fogelsången,
Snart seklets vesperklocka har klingat ut,
Vi vandra nu i dröjande solnedgången.

I qvällsolsglöd gå slägten och folk framåt
På skilda banor, allt som dem Herren stälde;
Så blef ett särskildt kall, blef en särskild stråt
Ock förelagd för barnen af Sveavälde.

Än döljes väl i rymder, dem ingen såg,
Det mål, som menskoslägtet för färden eger,
Men tåget tycks ett stolt Alexanderståg
Och tusen röster tala om bragd och seger.

»Vi tydt naturen, under ej finnas mer,
Hvart afstånd häfts, hvar hämmande skranka faller,
Hvar mägtig fördom djerfva vi brutit ner,
Och tingen, herrar förr, blifvit nu vasaller.

»Det gamla mörkret fästen och vallar har,
Men snabbt vi spränga murar, som våldet format,
På alla lifvets frågor vi vänta svar,
När vantrons gamla Babylon snart vi stormat».

Så ljuder sorlet än som det fordom ljöd,
Men stundom tyckes tåget i öknar stanna:
Det är som lede härarne brist på bröd
Och dock man beder ej om ett himmelskt manna.

Det brödet fins ej blott i det helga Ord,
Det fins i allt, som stammar från andeverlden,
I höge skalders diktning dess kraft är spord.
O Svea folk, det brödet tag med på färden!

Som Filips son tog med i ett gyllne skrin
Homeri dikt, hvart helst han än styrde gångarn,
Tag med, o folk, det heligas skald Wallin,
Tag Geijer med och väldige Frithiofssångarn!

När tåget hemtar rast vid en källas rand,
Låt barnen läsa sånger af evig adel,
Låt lille piltens knubbiga, späda hand
Försöka lyfta strålande Angurvadel!

Den förste skald, han läser, må bli Tegnér
Med sina klara, blänkande visdomssatser,
Ett gyllne mynt, som rost ej får fläcka ner,
En rikedom för kojor och praktpalatser!

För tidens söner – utom i templets hamn –
Sig röjer *evigheten* blott trenne gånger
Med helig glädjerysning: i brudens famn,
I dödens stilla stund – och i skaldens sånger.

Så tag den stores dikt som en reskost, folk,
Der under gulblå fanor din väg du skrider!
Han var ej blott din härliga forntids tolk,
Hans sång ett stöd kan bli i din framtids strider.

Låt sång från seklets morgon dig styrka ge
Ännu i seklets skymmande aftontimma,
Tills du en gång det eviga mål får se,
Som folkens vandring eger, förklaradt glimma!

I samlad skara stadigt på fädrens sed
Vi vilja fram mot kommande öden draga.
Vi taga *svärd* och *bibel* och *lagbok* med
Och främst bland sångens skapelser Frithiofs saga.

Noter

1)

Jag skall helsa dig då
Med en skönare sång.

TEGNÉR.